

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

A TUDAT KOMFORTZÓNÁJÁN KÍVÜL – NIETZSCHE PERSPEKTIVIZMUSA

Balassa Bence

Témavezető: Dr. Pólik József

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskolája Filozófia Program

Debrecen, 2016.

1., Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Jelen értekezés formálódását és megszületését leginkább egy elhúzódó és kiterjedt bűnügyi nyomozáshoz érdemes hasonlítani. Célja, és legfőbb prioritása annak feltárása, hogy a perspektivizmus, mint viszonyulásmód miként hatalmasodik el Nietzsche gondolkodásában; miként válik minden tudati aktus, tudomány, esztétika és morál, vagyis a *hübrisz* alapján narrált valóság értelmezési, meghatározási platformjává, lényegében hogyan veszi át a meggyűlölt metafizika szerepét és funkcióját az arra való törekvés, hogy a világot a tudatosság megkerülésével érzékelje, és ne pedig magyarázza. Hogy a megismerés ne a tudat akciója, hanem érzéki történés, ösztönös aktus lehessen.

A perspektívaváltás, a megfordított, vagy oszcilláló igazságállítások miként hozzák létre a bűnös megismerés, a tudat, vagyis a gondolkodás alapjaiba és azok permanens újrépülésébe vetett hit totális értékvesztését Nietzsche világában. Miként mutatható ki, rendre az életmű fordulópontjain annak felismerése, hogy a tapasztalat, mint a jelenségek, a művészet, a tudományos ismeretek, vagy az erkölcs igazsága tudatos feldolgozás révén nem ragadható meg, illetve csupán megragadható, vagy ha úgy tetszik narrálható, de át nem élhető, lényege nem érzékelhető, sőt maga a tudat a „metafizika fátylát” terítve a világra - válik az igazi hozzáférés legfőbb akadályává.

Hogyan emelkedik ki a semmiből, és épül fel tégláról téglára a „*gyanú iskolája*,”¹ kezdetben az elfogadható nézőpont keresésével, majd a totális perspektívaváltás, mint egyedül tolerálható módszer kimunkálásával, hogy olyan fogalmi „*hurkokat és hálókat*”² alkosson „*óvatlan madarak számára*,”³ amely a reflexió hagyományán nyugvó, konszolidált világértelmezés elutasításán alapszik. Ennek a tragikus felismerésnek a vélt, vagy valós igazsága mentén játszódik le Nietzsche gondolkodásában és fizikai életében is az esztétikai, a tudományos, a vallási, és végül a morális értékek biztosította megismerés komfortrétegeinek szertefoszlása, vagy, ha úgy tetszik a metafizikai tradícióval történő véglegesnek szánt leszámolás. Ennek beláthatatlansága, vagy éppen Safranski hivatkozásával, „*írdatlansága*” [Ungeheure] az a tapasztalat, amely könyörtelen és konzekvens módon kítaszítottá, páriává teszi felismerőjét, leleplezőjét.

Hogyan függ össze az értékek értékvesztése, majd újjáépítése a metafizika által fenntartott illegitim világkép megbuktatásával? Létezik-e, valós-e a metafizika

¹ F. Nietzsche: Emberi túlságosan is emberi. Osiris Kiadó, Budapest. 2008. (11. oldal)

² Id. ugyanott

³ Id. ugyanott

meghaladásának, meghaladhatóságának problémája, lehet-e ezzel kapcsolatban helytálló és védhető következtetésre jutni, ahogyan *Heidegger*, vagy *Durič*, más-más eredményre jutva teszik? Mit jelent *Biczó* alapvetésként elfogadható, fontos következtetése, hogy „*a perspektivizmus a pillanat végtelenségének élményét realitásként megélő intellektuális akarát*”?⁴ Mert *Biczó* a Nietzsche megértéséhez ajánlott perspektivizmus-értékelése, mely szerint a perspektivizmus egymásra rakódott, összetett fogalmi rétegei közül kettőt mindenképp ki kell emelnünk, ezek pedig a perspektivizmus *reflexív jellege*, valamint az *önkonstitutív életgyakorlat*, nem elhanyagolható mértékben megtámogatja a jelen dolgozatban követni próbált érvelési szisztémát, mely szerint a perspektivizmus részint habituális karakterjegy – „*filozófiai magatartás*”,⁵ részint az életeseményekkel való megküzdés stratégiai alapja Nietzsche számára. Jelen munka arra kíván törekedni, hogy kapcsolatot találjon a Tragédia könyvben első alkalommal, és még némileg vázlatosan megszerkesztett, a metafizika kritikájára épülő nietzschei „hatás-konstrukció” esztétikai, ismeretelméleti látásmódja, *Az emberi, túlságosan is emberi* már sokkal markánsabb, szintén a tudat számára adott „viszonyulás-feltételek” valamint a *Zarathustra* utáni filozófia, *Az értékek átértékelése* és *A hatalom akarásának* radikális, „végső” következtetései és ezek következményei között. Azt a kérdést igyekszik feltenni és megválaszolni, hogy miként jut szerephez a metafizika rendeltetésének és jelentőségének feltárása során a pszichológiából ismert kognitív disszonancia-csökkentés, mint a valóság komfortfeltételeinek fenntartására irányuló tudati stratégia azonosítása, majd elvetése.

Hasonló célkitűzéssel számos más mű született már korábban, a téma talán a legjobban feldolgozottak egyike a Nietzsche recepcióban. Ez a tény egyszerre szolgálhat erős támogatásként, és bizonytalaníthat el magunkat, teljesítményünket és lehetőségeinket illetően. Martin Heidegger, Jacques Derrida, vagy akár Mihailo Duric a témával kapcsolatban írt szövegeiben tettenérhető az a diverzitás, amellyel Nietzsche értelmezői nyúlnak ahhoz a szorító kérdéséhez, hogy milyen következtetésre jut maga Nietzsche, vagy juthatnak az utána jövők a metafizika problémáját illetően. Meghaladható-e, megújítható-e a metafizika, vagy ez nem képzelhető el; és a felülkerekedés [Überwindung] csupán látszat, mert amaz minduntalan és szükségképp újrakonstituálja önnön alapjait, az emberi gondolkodás mindig létrehozza önmagát és önnön világ-értelmezését. Nietzschének lenne tehát igaza, hogy a metafizika

⁴ Dr. Biczó Gábor: A morál és az igazság „halála”. <http://www.c3.hu/~gond/tartalom/18-19/frabiczo.html>

⁵ ld. ugyanott

megújítása per definitionem kivitelezhetetlen, vagy Heideggerrel kell tartanunk, aki szerint a metafizikából időleges kilábalás igen, végleges viszont nem képzelhető el?

Nagy a kísértés, hogy az *Irdatlan* fenomenalizációjához való hozzáférést ab ovo lehetetlennek tartsuk, amennyiben csupán arra fókuszálunk, amit Nietzsche a metafizikának minduntalan felró, nevezetesen, hogy a valódi szembenézést lehetetleníti el és gátolja folyamatosan. Ha azonban hajlandóak vagyunk figyelmesebben, és közelebről megvizsgálni az apollóni – dionüszoszi princípiumok leírásait, rábukkanhatunk annak nyomára, hogy Nietzsche módot és alkalmat lát pl. Aiszkülosz tragédiáinak karénekeiben, sőt egyes wagneri zenedrámákban is az irdatlanhoz való hozzáférés megformálására, interpretálására. Nagy kérdés, hogy a hozzáférés megformálása tulajdonképpen magát a hozzáférés aktusát fedi, jelenti-e? Ugyanez a kérdés megközelíthető, és a két divergens princípium közötti kapcsolódás és összefüggésrendszer megvilágíthatóvá tehető a *Hatalom akarásának* 616. töredéke alapján is. „A világ értéke interpretációink függvénye”. – mondja itt Nietzsche, és ebből a szövegrészletből világosan, bár indirekte következik, hogy nem csak az apollóni szellem interpretál, hanem mindannyian ezt tesszük. Természetesen azzal a, Nietzsche számára mindenképpen húsbavágó különbséggel, hogy az apollóni szellem képviselői, vagy ha így egyszerűbb, a metafizika elkötelezettei ebben felfedezni vélik a végső valóság formáját, és az interpretációt véglegesnek tekintik, tehát magával a léttel azonosítják.

2., Az alkalmazott módszerek vázolósa

Ez a dolgozat a Nietzsche munkásságára vonatkozó legfontosabb karakterjegyek felvázolására tesz kísérletet, egyrészt a hihetetlenül gazdag recepció választott elemeinek analitikus olvasási stratégiája során megszerzett tudáselemek összehasonlításával és értékelésével, másrészt a nagyhatású Nietzsche értelmezők, mint M. Heidegger, J. Derrida, J. Deleuze vagy M. Đurić által bevezetett és használt operatív fogalmak értelmének fölfejtésével, elemzésével. Igyekszik amellet érvelni, hogy lelki alkata, egyénisége, és személyes gondolkodói típusa, valamint ezek következményei szerves egységben állnak, tehát nem különíthetők el élesen az írásaiban kibontakozó filozófiától.⁶ A dolgozat megpróbálja

⁶ „Ahogy az már a Kierkegaard –hoz való feltűnő közelségből kitűnik, Nietzsche ahhoz az egzisztenciális filozófustípushoz tartozik, akire különös mértékben találó az a Fichte –féle megfogalmazás (Vö. J. G. Fichte: *Első bevezetés a tudománytanba*), miszerint a filozófiai rendszer megválasztása a filozófus emberi struktúrájától függ.” E. Biser: A destrukció szándéka. in: Ex Symposion. Nietzsche különszám, 1994. Ex Symposion Kiadó. Veszprém, 1994. (79. oldal).

bizonyítani, hogy a Nietzsche recepció felosztásában leggyakrabban azonosított három alkotói periódusra jellemző arculat nem tekinthető merev elkülönülésnek. Ehhez a módszert elsősorban a tudás, az esztétika, végül a morál nietzschei koncepciójának a metafizika kritikájával megfogható, azzal összefüggésben álló tételeinek elemzése szolgáltatja. Arra, a korán felbukkanó koncepcióra igyekszünk támaszkodni, amelyet *A nem-morálisan felfogott igazságról és hazugságról*⁷ című meglehetősen rövid és tömör szövegben Nietzsche az igazság, a nyelv, az erkölcs és a perspektíva egységben álló kérdéseiről elmond. Érvelésünk alapján a nietzschei „feladat” véghezvitelére az egyes kulcsmotívumok egymással összefüggő evolúciós rendszert alkotnak, és húzódnak végig az életmű korszakain. Ez pedig a gyanúpszichológia karakterévé emelt *támadás*. Támadás, és harc a túlságosan is emberi metafizika által meghatározott bölcséleti horizont, a hagyományos, a közmegegyezésből, azaz a megismerés egyetemes történetének idealista alapkarakteréből származó értékítéletekkel. Az ártértékelés ciklusa a *Tragédia*-könyvben veszi kezdetét, és nem a késői korszak, a '80 –as évek közepe-végének lázas munkamániájában hirtelen felbukkant koncepció, erre a *Bálványok alkonya* egyértelmű utalást tesz.⁸

Nietzsche „alkati” ellenkezése minden rendszerrel, a filozófiát megnyomorító „szisztematikussal” szemben, ti. az, hogy a filozófia eleve rendszerként hozza létre saját tárgyát, már tetten érhető a korai, „romantikus” korszak görög tárgyú ismeretkritikai írásaiban, hogy továbbfejlődve egyre markánsabban álljon ki magáért a művészetelméleti, metafizika-kritikai, legvégül az érték-átfordítás filozófiájában. A legtöbbször enigmatikus, rendkívül rétegzett és tömör kifejezésmód, az aforizmák és töredékek rendszere nem Nietzsche fegyelmezetlenségének, vagy restségének tünetei, hanem a filozófiai perspektívakeresés formai velejárói. Arról adnak hírt, hogy Nietzsche milyen mélységekig élte át a filozófia totális identitáskríziseként saját gondolatait a filozófia tárgyról, módszeréről, kifejezési alakjáról, hatóköréről. Jól azonosítható, világos és erős szándék, egyrészt minden szisztematikusság, bölcséleti béklyó elutasítására, másrészt a tömörségre, a kifejezés radikális kompaktságára irányuló vágy az oka. Megtalálni a perspektivizmus, az ártértékelés egyedül méltó nyelvi struktúráit, kifejező közegét, úgy, hogy a jelentés konzisztenciája még éppen ne sérüljön, és új, merev kánon – rendszer - se szülessen általa.

⁷ Über Wahrheit und Lüge im aussermoralischen Sinne – A nem-morálisan felfogott igazságról és hazugságról. In: Athenaeum I. 1992. 3. T-Twins Kiadó, Budapest, 1992. (Fordította: Tatár Sándor)

⁸ „Ekképp érem el újfent a helyet, amelyről elindultam egykor – **első érték-ártértékelésem a Tragédia születése volt:** ezzel helyezem magam vissza arra a talajra, amelyből akaratom és képességeim sarjadnak elő- én, Dionüszosz, a filozófus utolsó tanítványa- én, az örök visszatérés hirdetője...” in: F. Nietzsche: Bálványok alkonya. Holnap Kiadó. Budapest, 2004. (kiemelés tőlem)

Đurić ezt pontosan azonosítja⁹ a *Bálványok alkonyának* végén; „... *becsvágyam ez: tíz mondatban elmondani, amihez másnak egy egész könyv kell.*” Retorika, azaz a kifejezés apparátusa, és a mondanivaló tartalma így kapcsolódik szerves egésszé, melynek elemei kölcsönösen feltételezik, és erősítik egymást, sőt, a másik nélkül nem is lennének értelmezhetőek.

A metafizika fogalmának feltárására, Nietzsche metafizika-értelmezésének megragadására elsősorban Heidegger vonatkozó szövegeinek segítségével hívásával teszünk kísérletet. A platóni ideatan bornírt pesszimizmusa szolgál kétezer éve a nyugati metafizika organikus megalapozásául, mintegy átítatva azt, vagy még inkább gazdatestként használva. De ez a metafizika, vagyis amit ebben Nietzsche metafizikaként értelmezett, nem lehet a metafizika *valójában*, legalábbis nem a heideggeri meghatározás szerint, mert a gyökeres átfordítás révén megfordítható, és meghaladható, ennek megfelelően létezik valamiféle „rajta kívül” elgondolható pozíció. A „valódi”, vagy meta-metafizika azonban, abban az értelemben, ahogyan Heidegger elénk tárja, nem „haladható meg,” mert a szubjektum egzisztenciájához kötött. Nem egy kategória, hanem a *Lét* létezőként való elgondolásának filozófiai oka (mivel szigorú értelemben a létnek semmiféle filozófiai oka nincs Heideggernél), maga az ember „jelenvalóléte.”¹⁰ Ez a befogadás, befogadhatóság problémájának hierarchikus elgondolásával függ össze. Sikerre vihető-e egy nulláról felépített, mindennel szembemenő megismerés-, és igazságkonceptió, pusztán a dionüszoszi extázis, a test tapasztalata, azaz az ész és az érzékek organikus összefüggésének újra-feltárása által? Ennek ereje a képeknek és hasonlatoknak az aforisztikus stílusjegyekkel való ötvözése során mutatkozik meg igazán. Đurić, némileg Heideggerrel vitatkozva, aki nem tartja elképzelhetőnek a metafizika „meghaladását”, legalábbis hagyományos, vagy *metrikus* értelemben semmiképp, (még Nietzsche számára sem) ebben egyértelmű, és gyökeres filozófiai fordulatot lát. „*Nietzsche már első pillantásra összehasonlíthatatlanul radikálisabb gondolkodó benyomását kelti, mint Hegel.*”¹¹

A metafizika kritikája, mint a megfordított igazságkonceptió, vezérfonálként torkollik az átértékelés-ciklus morálkritikai végkifejletébe, amely egyúttal az európai metafizika végállapotaként is leírható. Heideggerrel szólva, felületes pillantást vetünk arra a földre, amelyet Nietzsche termőre próbál fordítani, a metafizika országának dominanciája ellenére.

⁹ Mihailo Đurić: Nietzsche filozófiaművészete. in: Ex Symposion. Nietzsche különszám. 1994. Veszprém, Ex Symposion Alapítvány. Veszprém, 1994. (62. oldal).

¹⁰ Id. M. Heidegger: Mi a metafizika? in: „...Költőien lakozik az ember...” – válogatott írások. T-Twins Kiadó/Pompeji. Budapest, Szeged. 1994. (32. oldal).

¹¹ Mihailo Đurić: Nietzsche és a metafizika. Prosveta, Beograd, 1984.

3., Az eredmények tézisszerű felsorolása

A dolgozatból az alábbi fő tézisek emelendők ki:

1. A dolgozat megpróbálja követni és kimutatni, hogy a Nietzsche recepció felosztásában leggyakrabban azonosított három alkotói periódusra jellemző arculat nem tekinthető merev elkülönülésnek. Ehhez a módszert elsősorban a tudás, az esztétika, végül a morál nietzschei koncepciójának a metafizika kritikájával megfogható, azzal összefüggésben álló tételeinek elemzése szolgáltatja. Arra, a korán felbukkanó koncepcióra igyekszünk támaszkodni, amelyet *A nem-morálisan felfogott igazságról és hazugságról*¹² című meglehetősen rövid és tömör szövegben Nietzsche az igazság, a nyelv, az erkölcs és a perspektíva egységben álló kérdéseiről elmond. Érvelésünk alapján a nietzschei „feladat” véghezvitelére az egyes kulcsmotívumok egymással összefüggő evolúciós rendszert alkotnak, és húzódnak végig az életmű korszakain. Ez pedig a *gyanakvás*, mint lelki attitűd és az annak alap-karakterévé emelt *támadás*.
2. A második tézis kifejtését két fázisban tartom lehetségesnek, és –jobb híján– a „kettős kognitív disszonancia” kifejezéssel igyekszem lefesteni. Azt állítjuk, hogy a létezésbe a metafizika okán önmagát „beletartó” individuális tudat önmagára reflektál, és amikor önnön individualitásának abszurdításával és az ebből eredeztethető kockázatokkal szembesül –ti., hogy a világon változtatni nem tud, nem lehet– élet-, illetve túlélés-stratégiát alakít ki, mintegy megküzdésképpen saját szorongásával; a dionüszoszi princípium, az öskáosz mámoros tánca helyett. Énfelejtés, megtapasztalás és alámerülés helyett terve van, melyet az élettel szembe szegez, hogy önmagát és a világot interpretálva a tudat számára komfortossá, elviselhetővé züllessze. A tudat tragédiája a létezés kontextuális, ezért relatív módon való interpretációjába vetett vakhit. Annak az egyedül érvényes tényként való elfogadása, hogy a létezés a tudat számára csakis direkt módon nyilvánulhat meg. Álláspontunk szerint ezen a fordulaton áll, vagy bukik a metafizika „beindulása”, a nietzschei koncepcióban. A

¹² Über Wahrheit und Lüge im aussermoralischen Sinne – A nem-morálisan felfogott igazságról és hazugságról. In: Athenaeum I. 1992. 3. T-Twins Kiadó, Budapest, 1992. (Fordította: Tatár Sándor)

folyamat, ez a világromboló történelmi mozgás, nem áll itt meg, hanem az „európai nihilizmus” köpenyében újabb, szintén a psziché büntudatával okolható fordulatot vesz. Az apollóni művészet és tudomány rítusrendszerének felhasználásával, az interpretáció erejével státuszát a világban individuális, elkülönült entitásként kicsikart tudat további bizonytalanságot és büntudatot érez az élet eredeti erejének és igazának tagadása miatt. Ez a rossz lelkiismeret sarkallja a következő énvédő aktusra, az értékek értékének átfordítására, a szókratészi buffoon; a paprikajancsik, vagy másképp a póruljártak igazságának megalapozására, végső soron önmaga drámai komolyan vételére. A metafizika kétezeröttszáz éves diadalmenete ennek a rabszolgalázadásnak, a helyiértékek felcserélésének a következménye, amely a folyamatos ön-, és valóság-interpretációjával precíz kíméletlenséggel, hatékonyan vonja el a tekintetünket mindenről, ami lényeges és igaz.

3. Dolgozatomban azt próbáltam kifejezni, a szöveg amellet kívánt érvelni, hogy Nietzsche esztétikájának értelmében a műélvezet minden formája kudarcot vall a metafizikai viszonyulásmód okán, ezért az egyetlen lehetséges perspektíva az a létrehozás, a megcsinálás, a megalkotás és az ezzel való pillanatnyi azonosulás, átélés (ld. disszertáció 74. oldal). Kétségtelen, hogy Heidegger szerint esztétikai értelemben Nietzsche Kant zseni-teóriájának örököse, de én ezt kevésbé akartam így láttatni, egészen egyszerűen azért nem, mert nekem nem ezt, hanem az alkotó, a műalkotás és a kettőt összekapcsoló teremtfolyamat hármasságát mondja. A dolgozat ennek ellenére el akarta kerülni, hogy a pozíciók keveredésével az a látszat alakulhasson ki, hogy a szöveg kritikátlanul afirmálja a fenti heideggeri álláspontot. Ugyanakkor tény, hogy a romantikus esztétikakoncepció adaptálja a kanti zseniesztétika esszenciáját, amely szerint a művészet valódi lényege a műben megtestesülő művész maga, s ezzel a konstrukcióval kimutatható, ám csupán részleges rokonságban áll a nietzschei elgondolás, amennyiben Nietzsche romantikusként hivatkozunk.

4. Annak bemutatására, hogy Nietzsche-nél nem csak az apollóni minőség interpretál, hanem tulajdonképpen mi mindannyian ezt tesszük, Pongrácz Tibor elő-opponensi véleményében felhívta a figyelmemet a Hatalom akarásának 616. töredékére, amelyet pontosan ezért építettem a szövegbe. A fenti aforizma szerint „a világ interpretációink függvénye”. Ebből arra lehet következtetni, hogy, mégha eltérő mértékben is, mindenki, aki a világban van, interpretál, és egyben arra is, hogy a világ, mint olyan milyensége és minősége nem oldható el ezen értelmezések összességétől, az interpretációs folyamat végkimenetelétől. Ennek bemutatásával valós veszély alakulhatott ki, hogy értelmezésben a két princípium összeegyeztethetlensége, antagonisztikus szembenállása egyfajta „áthidalhatatlan szakadékként” van jelen. Ezzel sem „hamvasiánus”, sem „romantikus” nem akartam lenni, inkább arról a „lelkes azonosulásról” lehet szó, amelynek hatására bizonyos hangsúlyok eltolódhattak a szövegben, nehezítve ezzel a tisztánlátást. Kétségtelen ugyanakkor, hogy a dolgozat kevésbé tudott energiát szentelni a népszerűbb, vagy modernebb dekonstrukciós (elsősorban francia) hagyománynak, és inkább a mainstream értelmezési kerettől némi távolságot tartva igyekezett eredményt felmutatni. A dekonstruktív olvasat egységes abban, hogy a dionüszoszi és apollóni minőségek fogalmilag is elválaszthatatlanok, mi több, kölcsönös egymásrataltságuk szükségszerű. Ez arra utal, hogy a dionüszoszi nem létezik valamiféle, az apollóni retorikát megelőző metafizikai elvként, vagy minőségként. A szövegek olvasásakor azonban az a kép bontakozott ki előttem, hogy ugyan a minőségek összekapcsolódnak és össze is kell kapcsolódnuk (hogy ne mondjam végzetszerűen, vagy még helyesebben; tragikusan) de hierarchiájuk felderíthető, és ebben Dionüszosz primátusa nem lehet kétséges. Természetesen azt semmiképp sem akartam, hogy úgy tűnjön, mintha az apollóni és a dionüszoszi egymást kölcsönösen kizáró fogalmak lennének, mert ennek ilyen módon való láttatása egyszerűen hibás volna.
5. Az életmű tagolása olyan metodológiai szempont, amely már csak a szakirodalom ismeretében is kevésbé vitathatóan legitim, és segítségével jobban felrajzolhatóak a kontinuitás ellenére felbukkanó fordulópontok is, a dolgozat szemléletét jobban jellemző egységben-látás ellenében, amennyiben –

és ebben kétségtelenül van igazság – az alkalmas például a dionüszoszi-apollóni fogalompár értelmezésében az idővel bekövetkező hangsúlyváltások felmutatására (de igaz ez a tragédia-fogalom alakváltásaira is). Ez azért sincs másként, mivel a középső korszakban, de főként a kései Nietzsche-nél feloldódni látszik a princípiumok közti, korábban feloldhatatlanként láttatott feszültség. De a megbékélés álláspontom szerint nem hatol le a legmélyebb struktúrákba, nem feltétlenül hoz egyenlőséget. Erre eklatáns példa, hogy a két elv egységét Nietzsche mindig következetesen dionüszosziként nézetem szerint kifejezve azt a hierarchiát, amelyre fentebb utalni próbáltam. A tragédia és a harmónia olvasatomban is csak első pillantásra egymást kizáró fogalmak. Az „igazi” tragédia derűje a *Tragédia születése* interpretációjában a görög zenedráma karénekeinek sajátja. Ebben, ez által éri tetten a korai Nietzsche a dionüszoszi tökéletességet, a kar ősi, lüktető, kaotikus dalában. Ebből emelkedik ki a Logosz szólamai által az ideig-óráig megformálódó individuum, amelynek viszont nincs lehetősége dionüszosziként fennmaradni, ezért amikor a szólam egyedivé válva, többé „nem simul vissza” a kar lüktetésébe, létrejön egy a strukturátlant mérhetővé és elkülöníthetővé tévő kontextus, amellyel színre lép az apollóni modalitás, vagyis „az, ami meg akarja mutatni magát”.

Összegzés

Ez a dolgozat a Nietzsche munkásságára vonatkozó legfontosabb karakterjegyek felvázolására tesz kísérletet. Igyekszik amellet érvelni, hogy lelki alkata, egyénisége, és személyes gondolkodói típusa, valamint ezek következményei szerves egységben állnak, tehát nem különíthetők el élesen az írásaiban kibontakozó filozófiától. A dolgozat megpróbálja bizonyítani, hogy a Nietzsche recepció felosztásában leggyakrabban azonosított három alkotói periódusra jellemző arculat nem tekinthető merev elkülönülésnek. Ehhez a módszert elsősorban a tudás, az esztétika, végül a morál nietzschei koncepciójának a metafizika kritikájával megfogható, azzal összefüggésben álló tételeinek elemzése szolgáltatja. Arra, a korán felbukkanó koncepcióra igyekszünk támaszkodni, amelyet A nem-morálisan felfogott igazságról és hazugságról című meglehetősen rövid és tömör szövegben Nietzsche az igazság, a nyelv, az erkölcs és a perspektíva egységben álló kérdéseiről

elmond. Érvelésünk alapján a nietzschei „feladat” véghezvitelére az egyes kulcsmotívumok egymással összefüggő evolúciós rendszert alkotnak, és húzódnak végig az életmű korszakain. Ez pedig a gyanúpszichológia karakterévé emelt támadás. Támadás, és harc a túlságosan is emberi metafizika által meghatározott bölcséleti horizont, a hagyományos, a közmegegyezésből, azaz a megismerés egyetemes történetének idealista alapkarakteréből származó értékítéletekkel.

Budapest, 2016. június 7.

Balassa Bence

Nyilvántartási szám: DEENK/198/2016.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Balassa Bence
Neptun kód: IWIOQO
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10046487

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (3)

1. **Balassa, B.:** A hanyatlás szimptomái - Consensus sapientis, avagy a dőghús felől érkező kis lelkesítő fuvalat.
Polgári Szle. "közlésre elfogadva", [1-8], 2016. ISSN: 1786-6553.
2. **Balassa, B.:** A wörthi csatától az Ekevasig.
Nagyerd. Alman. "közlésre elfogadva", [1-19], 2016. EISSN: 2062-3305.
3. **Balassa, B.:** A hatalomszemlélet etikai vázlata.
Elpis. 3 (1), 5-39, 2009. ISSN: 1788-8298.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (2)

4. **Balassa, B.:** Gott ist tot.
Kellék (Cluj-Napoca). "közlésre elfogadva", [1-11], 2016. ISSN: 1453-7400.
5. **Balassa, B.:** Kognitív esztétika, mint pszichológiai határhelyzet.
Kritische Zeiten. 6 (1-2), 37-49, 2015. ISSN: 2219-3162.

További közlemények

Magyar nyelvű közlemények hazai folyóiratban (1)

6. **Balassa, B.**: Rendőrség és társadalom.

Rendvéd. Füz. 2, 77-89, 2009. ISSN: 1585-1249.

A DEENK a Jelölt által az IDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2016.06.28.

